

Asia: VN/13193/2025

Lausuntopyyntö: luonnos valtioneuvoston asetukseksi vesihuollosta

Lausunnonantajan lausunto

1 § Soveltamisala

Selkeä ja kannatettava.

2 § Kunnan vesihuoltosuunnitelman sisältö

Kunnan vesihuoltosuunnitelman laatiminen on erittäin kannatettava asia.

Vesihuoltosuunnitelman tulisi olla vastaavanlainen, joka on ollut alkuperäisessä vesihuoltolaissa (119/2001) nimellä vesihuollon kehittämissuunnitelma.

Vesihuoltosuunnitelman tulisi palvella kuntaa, kunnan asukkaita ja kunnan alueella toimivia vesihuoltolaitoksia. Esitetty sisältövaatimus palvelee pääosin valvontaviranomaisia. Esitetyssä vesihuoltoasetuksessa kunnan vesihuoltosuunnitelman sisältövaatimukset keskittyvät kuitenkin pääasiassa nykytilannekuvaukseen ja kunnan itsemääräämiseen kuuluvaan omistajapolitiikkaan ja viranomaistoiminnan kuvaamiseen.

Vesihuoltosuunnitelman tulisi ottaa kantaa strategisessa mielessä erityisesti vesihuollon tulevaisuuden näkymiin ja kunnan tahtotilaan vesihuoltopalveluiden kehittämisessä.

Suunnitelmassa tulisi esittää ja viestiä kuntalaiselle vesi- ja jätevesiviemäröintiverkostojen laajentamisalueista sekä suuntaa antavista aikatauluista ja alueista, jotka jäävät kiinteistökohtaisen vedenhankinnan ja/tai jätevesiviemäröinnin piiriin hukkainvestointien välttämiseksi. Suunnitelman tulisi tukea myös kuntien välistä, kuntarajat ylittävää

vesihuoltoyhteistyötä, vesihuoltolaitosten keskinäistä yhteistyötä, yhdistymistä toisiin laitoksiin sekä hahmottaa pitkällä välillä laitosten uudis- ja korjausinvestointeja (uudet tai saneerattavat merkittävät siirtoyhteydet, ym.) ja tarkoituksenmukaisia ratkaisuja kuntarajat ylittäen.

3 § Omaisuudenhallintasuunnitelman sisältö ja ajan tasalla pitäminen

Omaisuudenhallinta ja suunnitelma omaisuuden arvon säilyttämiseksi ja ylläpitämiseksi on tärkeää. Omaisuudenhallintasuunnitelman aikajänne 20 vuotta on liian pitkä.

Omaisuudenhallintasuunnitelman tulisi ohjata laitosten omaa toimintaa. Oikea-aikaisella ja riittävän tasoisella talous- ja rahoitussuunnittelulla voidaan välttyä liiallisen peruskorjausvelan kasvattamiselta. Tulevat korvausinvestoinnit voidaan rahoittaa ja pitää pystyä rahoittamaan asiakkailta kerättävillä maksuilla, jolloin maksut ja maksujen korotuspaineet pysyvät kohtuullisina myös tulevaisuudessa. On kuitenkin huomioitava inflaatio, jos kassaan/tilille kerätään paljon rahaa. Tällöin kerättävä raha/varallisuus tulisi pysytä myös sijoittamaan, jotta tarvittavat korvausinvestoinnit voidaan kattaa kerätyillä maksuilla. Yleensä suurin osa, noin 80 % vesihuoltolaitosten omaisuudesta on maan alla olevaa verkostoa ja loput omaisuudesta on mm. laitoksia ja rakennuksia, kuten vedenottamoita/käsittelylaitoksia tai jätevedenpuhdistamoita.

Momentissa 1 selostetaan kuntotutkimussuunnitelma ja sen sisältövaatimuksia turhan pikkutarkasti. Tulisiko kuntotutkimussuunnitelman sijaan asetuksessa säätää mieluummin saneeraus/peruskorjaussuunnitelmasta/ohjelmasta ja sen sisältövaatimukset tulisi olla hieman väljempiä? Monella pienellä laitoksella ei ole olemassa yksilöityjä kuntoarvioita tai resursseja lähteä niitä edes tekemään. Kuntoarviot perustuvat esim. vuotojen esiintymiseen ja niitä ei välttämättä ole dokumentoitu. Kuntotutkimusten tekeminen vaatii resursseja. Kuntotutkimusten tekeminen vesijohtoverkostojen osalta aukikaivamalla tuntuu kovin ylimitoitetulta prosessilta. Jätevesiviemäriverkostojen kuvaukset tulee kohdistaa oikein. Saneeraussuunnitelman tulisi olla kuntaomisteisilla vesihuoltolaitoksilla yhteensovitettu kunnan tarpeiden mukaisesti, esim. katujen peruskorjausohjelman ja muun infran saneerauksen kanssa ja muilla vesihuoltolaitoksilla kunnan laatiman

vesihuollon yleissuunnitelman linjauksen mukainen. Vuotovesisuunnitelmia voisi pitää yhtenä lähtökohtana mm. saneeraussuunnitelmien laadinnassa.

Momentin 3 mukaisen pitkän aikavälin investointisuunnitelman laatiminen on tärkeää ja sen tulee perustua myös kunnan vesihuoltosuunnitelmaan ja kunnan asettamiin tavoitteisiin. Investointisuunnitelman tekemisen aikajänne on kuitenkin liian pitkä.

Asetustekstin mukaan omaisuudenhallintasuunnitelman tulee sisältää ”pitkän aikavälin investointisuunnitelman yhteenvedon, joka kuvaa kokonaisinvestointitarvetta seuraavalle 20 vuodelle, ja joka koostetaan investointi- ja saneeraussuunnitelmista ja niiden

rahoitustarpeesta. Suunnitelman yhteenvedossa kuvataan investointi- ja rahoitustarpeiden arvioinnissa käytetyt menetelmä. Tämä on kuvattu liian pikkutarkasti,

tähän tulisi jättää joustoa. Tulee myös huomioida, että voimassa olevan alueidenkäyttölain (132/2001) mukaan kadunpidon järjestäminen kuuluu kunnalle. Kadunpito käsittää kadun suunnittelemisen, rakentamisen ja sen kunnossa- ja puhtaanapidon sekä muut toimenpiteet, jotka ovat tarpeen katualueen ja sen yläpuolisten ja alapuolisten johtojen, laitteiden ja rakenteiden yhteen sovittamiseksi. Eli asemakaava-alueilla kunta määrittää mahdolliset uudis- ja saneerauskohteet, jolloin saneerauskohteissa vesihuoltolaitos voi joutua jopa etuaikaisesti saneeraamaan tai lykkäämään omia saneerauskohteita.

Kunnat tekevät talousarviosuunnittelua talousarviovuodeksi ja kolmeksi-neljäksi vuodeksi laadittavalla taloussuunnitelmalla. Vaikka kunnat pyrkivät parhaansa mukaan ennakoimaan tulevia rakentamis- ja saneerauskohteita, niin 20 vuodeksi maanhankinnan ja kaavoituksen ennustaminen on vaikeaa, samoin haja-asutusalueen kehittyminen. Haja-asutusalueella uudisinvestoinnit perustuvat kysyntään (eli aktiivisiin asukkaisiin).

Myös momentin 4 mukaisen pitkän aikavälin taloussuunnitelman laatimisen aikajänne 20 vuotta on liian pitkä. Asetustekstin mukaan ”pitkän aikavälin taloussuunnitelma, joka sisältää ennusteen muuttuvista ja kiinteistä kuluista sekä investoinneista ja tuloennusteen 20 vuoden ajalle”. Taloussuunnitelma sisältää sekä investointitavoitteet että toimenpiteet, joilla pyritään saavuttamaan talouden tasapaino. Suunnitelmasta on

käytävä ilmi myyntiennusteet, mukaan lukien ennuste liittymämäärän kehityksestä ja maksujen muutostarpeista, perusmaksujen suunniteltu osuus tuloista ja laitoksen omavaraisuusaste. Suunnitelma sisältää tiedon mahdollisesta omistajalle maksettavasta tuotosta ja toimintaan saaduista tuista;”

Mitä tarkoitetaan talouden tasapainon saavuttamisella? Tulisiko poistot pystyä kattamaan maksuilla? Vesihuoltolaitoksen investointitavoitteet perustuvat suurelta osin kunnan elinkeino-, asuntotuotanto- ja peruskorjaustavoitteisiin. Katujen tekninen käyttöaika eli pitoaika on yleensä keskimäärin 30 vuotta ja vesihuoltoverkoston keskimäärin 50 vuotta ja toisaalta kirjanpidollinen poistoaika voi olla huomattavasti lyhyempi kuin tekninen käyttöaika. Ennusteiden laatiminen liian pikkutarkasti voi olla vaikeaa. Ennusteen laatiminen liittymämäärän kasvusta riippuu kunnan asuntopolitiikasta tai hajaasutusalueella vesihuoltopalveluiden kysynnästä. Maksujen muutostarpeita voi myös olla vaikea ennakoida. Vesihuoltoa ei saisi subventoida kunnan varoista, muita toiminnan tuottoihin saatuja tuloja on vaikea ennakoida, koska ne voivat riippua mm. EU:n rahoituskausista ja painopisteistä.

Momentin 5 mukainen vesihuoltolaitoksen riskiarvio omaisuudenhallinnan ja talouden tilasta on kannatettava. Onko vaarana, että jos riskiarvio näyttää heikolta tai huonolta, niin johtako se siihen, että vesihuoltolaitokset ajetaan konkurssiin ja sitä kautta kunnan vastuulle?

Momenteissa 1–5 on liian pikkutarkasti kuvattu kunkin suunnitelman sisältövaatimukset. Asetustekstin perusteella omaisuudenhallintasuunnitelman laatiminen vaatii vähintään seitsemän uuden suunnitelman laatimista, jotta omaisuudenhallintasuunnitelma on ylipäättään mahdollista tehdä lain mukaisesti.

Myös vuosittain tehtävä omaisuudenhallintasuunnitelman tarkistus ja päivitys tarvittavilta osin tuntuu tarpeettomalta ja turhan raskaalta. Voisiko, olla, että

omaisuudenhallintasuunnitelmaa päivitetään säännöllisesti tarpeen mukaan?

4 § Varautumissuunnitelman sisältö

Varautumissuunnitelman sisältövaatimuksen 3 momentissa on selostettu, että suunnitelmassa on kuvattava erityisjärjestelyistä keskeisten ja kriittisten asiakkaiden vesihuoltopalveluissa. Keskeiset ja kriittiset asiakkaat olisi hyvä olla selvennettyinä, vaikka perustelumuistiossa. Myös erityiskuluttajien sopimukset tai häiriön laajuus voi vaikuttaa vesihuoltolaitosten prioriteettijärjestykseen (esim. laaja putkirikko), jossa jaetaan vettä, jolloin pikkutarkka kuvaaminen ei ole tarkoituksenmukaista.

Vesihuoltolaitoksen varautumissuunnitelmassa tulee esittää 4 momentin mukaan henkilöstön vastuut, resurssointi, osaaminen, koulutus ja luotettavuus sekä kuvaus näiden varmistamiseksi. Mitä tämä tarkoittaa? Miten henkilöstön luotettavuus arvioidaan ja onko vesihuoltolaitoksella kaikkia tietoja edes lupa saada? Arvioidaanko luotettavuutta esimerkiksi rikosrekisteriotteella, turvallisuusselvityksillä ja päihdetesteillä henkilöstön lisäksi myös aliurakoitsijoilta ja talkooväeltä? Henkilöstövaatimukset koskenevat vain varautumista. Myös normaalioloissa tulisi vesihuoltolaitoksella olla osaavaa tai/ja koulutettua henkilöstä eikä vain häiriötilanteissa. Jos asetus edellyttää erilaisten henkilötietojen pitämisen niin siitä syntyy myös GDPR:n mukaiset rekisterinpitovelvollisuudet.

Momentti 5 on kirjoitettu asetukseen liian seikkaperäisesti. Osa teksteistä kuuluisi perustelumuistioon Toimintakorttien laatiminen ja ylläpito, joka ainoaan erilaiseen poikkeamaan ei ole tarkoituksenmukaista.

Momentissa 6 on selostettu viestintäsuunnitelmaa. Viestintäsuunnitelman sisältövaatimukseen on edellytetty, että siinä on kuvaus julkisesta tiedottamisesta. On huomioitava, että osa tiedottamisesta on viranomaisen vastuulla riippuen asiasta (poliisi, terveys- ja pelastusviranomaiset, ympäristönsuojeluviranomaiset, pelastuslaitos) ja näiden osalta vesihuoltolaitos ei voi ottaa vastuuta.

Momentissa 9 on mainittu, että vesihuoltolaitoksen kuvauksen tulisi sisältää kuvaus siitä, miten varautumissuunnitelmaa hyödynnetään kunnan terveydensuojelulain mukaisen häiriötilannesuunnitelman laadinnassa ja muussa valmiussuunnittelussa. On huomioitava, että valmiuslain (1552/2011) mukaan mm. kuntien, kuntayhtymien ja muiden kuntien yhteenliittymien tulee valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluun sekä muilla toimenpiteillä varmistaa tehtäviensä mahdollisimman hyvä hoitaminen myös poikkeusoloissa.

Koska kunta vasta vesihuollon järjestämisestä, niin valmiuslain mukainen varautuminen kuuluu kunnalle/kunnan tehtäviin tältä osin myös vesihuollon osalta eikä poikkeusoloihin varautuminen ole yksittäisen vesihuoltolaitoksen tehtävä, ellei kunta ole sitä sopinut tehtävää vesihuoltolaitokselle. Kunnan tulisi koordinoida tai olla selvillä vesihuoltolaitosten varautumisesta. Vesihuoltolaitosten varautumissuunnitelmia kunnan pitää pystyä hyödyntämään tehdessään omaa, koko kunnan kattavaa vesihuollon valmiussuunnitelmaa, jossa katsotaan koko kunnan vesihuollon tarve prioriteettijärjestyksineen. Kunnan johtokeskuksen tulisi pystyä koordinoimaan tarvittaessa kaikkien vesihuoltolaitosten toimintaa, myös vesiosuuskuntien toimintaa.

Kunta ja kunnan terveydensuojeluviranomainen eivät ole sama organisaatio tai välttämättä koostu edes saman kunnan palveluksessa olevista viranhaltijoista. Viimekädessä kunta kohdentaa resursseja, jos niukkuutta olisi jaettava koko kunnan alueella. Pykälä tulisi kirjottaa siis toisin päin, kunta ja kunnan terveydensuojeluviranomaisella on oikeus saada ja hyödyntää vesihuoltolaitoksen varautumissuunnitelmaa omien toimialojensa suunnitelmia laatiessaan ja toisaalta kunnalla/kunnan johtokeskuksella tulisi olla koordinointioikeus tarvittaessa vesihuoltolaitoksen toimintaan. Kuntien varautumiseen liittyvät suunnitelmat eivät ole kaikilta osin julkisia, eikä niitä voida kuvata muiden organisaatioiden suunnitelmissa, kuten asetuspykälässä esitetään.

5 § Vesihuoltolaitoksen toiminta palveluiden turvaamiseksi

Vesihuoltolaitoksella tulisi olla kirjalliset sopimukset myös normaaliolojen palveluista.

Suomessa on sopimuksen vapaus. Voidaanko vesihuoltolaitoksia velvoittaa asetuksella tekemään kirjalliset sopimukset kaikilta osin?

Momentissa 2 on selostettu, että ”Palvelujen turvaamiseksi häiriötilanteissa vesihuoltolaitoksen on huolehdittava tarvittavien asevelvollisuuslain (1438/2007) 89 §:n mukaisten henkilövarauksien hakemisesta.” Tulee huomioida, että monessa vesiosuuskunnassa ei ole palkattua henkilökuntaa, jolloin vesiosuuskunta ei voi hakea vapautusta avainhenkilöille. Vapautuksen saannin edellytys on, että henkilö on ko. organisaation palveluksessa. Pienissä kunnissa henkilö olla vapautettuna kunnan palvelukseen. Toisaalta vapautus koskee poikkeusoloja, jolloin myös kunnalle tulee vastuuta vesihuoltoasioista.

6 § Vesihuollon poikkeamasta ilmoittaminen

Kenelle ilmoitetaan vesihuollon poikkeamasta? Kunnalle, kunnan terveydensuojeluviranomaiselle, ELY-keskukselle vai kaikilla edellä mainituille? Onko poikkeamasta ilmoittaminen ihan tarkoituksenmukaista ja oikeassa suhteessa? 60 henkilön vesiosuuskunnan häiriö ei kokonaisuuden kannalta ole välttämättä merkittävä, vaikka häiriö voisi koskea yli 50 % vesihuoltolaitoksen asiakkaista. Mitä tarkoitusta varten halutaan ilmoitukset ja ylläpidetäänkö joitain rekisteriä? Voisiko ”pienemmät” häiriöt raportoida, vaikka tilinpäätöstiedoissa, jos niitä halutaan tilastoida?

7 § Asiakkaalle toimitettavat tiedot

Ei kommentoitavaa.

8 § Tietojen välittäminen talousveden loppukäyttäjälle

Ei kommentoitavaa.

9 § Vesihuoltolaitoksen toimintakertomuksessa kuvattavat tunnusluvut

Tunnusluvuissa tulee vedenhankinnan lisäksi olla oman tuotannon, ostetun ja muille toimitetun vedenmäärä: Asiakkaiden määrän tulisi olla vesijohtoverkostoliittymien määrä ja arvio liittyneiden asukkaiden määrästä sekä jätevesiviemäriverkostoliittymien määrä ja arvio liittyneiden asukkaiden määrästä. Tunnusluvuissa tulisi olla laskutetun talousveden ja jäteveden suhteelliset osuudet absoluuttisten määrien lisäksi. Lisäksi tulisi tunnusluvuissa

olla vesijohtoverkoston pituus ja jätevesiviemäriverkoston pituus. Myös putkirikkojen määrä ja häiriötilanteiden määrä olisi hyvä tilastoida ja esittää tunnusluvuissa. Tällöin vesihuoltolaitoksen toiminnan laatua ja tehokkuutta voidaan arvioida ja verrata jollakin tasolla toisiin vastaaviin laitoksiin.

10 § Vesihuollon tietojärjestelmään toimitettavat tiedot

Olisiko tilinpäätöstiedot saatavana rajapinnan kautta PR:stä tai onko edes tarpeen toimittaa näitä, kun ne löytyvät PRH:sta? Ilmoitusvelvollisuus PRH:lle.

Liitteet 1, 2 ja 3

Liitteessä 2 tulisi liittymismaksujen osalta olla erillinen tieto, sisältääkö liittymismaksu arvonlisäveron.

Liitteessä 2 tulisi olla myös taksojen sisältö, taksarakenne ja -perusteet avattuna. Taksojen julkisuus johtaa taksojen vertailuun. On kuitenkin huomioitava, että vesihuoltolaitosten taksat eivät ole vertailukelpoisia, jollei tunneta taksojen perusteita. Mm. poistojen käsittely ja huomioiminen vaikuttaa merkittävästi perus- tai käyttömaksujen suuruuteen.

Liittymismaksun vertailun vaikeus halutaan tuoda esille seuraavan esimerkin valossa. Joillakin, myös suurilla vesihuoltolaitoksilla on laitoksen ja kiinteistön välinen vastuuraja edelleen runkojohdossa. Tällöin vastuuraja voi olla kaukana, keskellä katualuetta tai toisella puolella katua, vaikka sen lainsäädännön mukaan pitäisi olla kiinteistön rajan välittömässä läheisyydessä. Tällöin asukkaalta voidaan periä liittymismaksun lisäksi erillistä tonttijohtojen rakentamismaksua. Tämä ”vääristää” sitten liittymismaksun suuruutta. Toisella vesihuoltolaitoksella puolestaan liittymismaksuun voi sisältyä kiinteistökohtainen jätevedenpumppaamo, koska pumppaamo on oleellinen osa paineviemäröintijärjestelmää. Näiden kahden vesihuoltolaitoksen liittymismaksut ovat em. asioiden vuoksi vertailukelvottomia, jos ei tunneta taksan perusteita.

Liite 2 mikä on mallikiinteistötyyppi? Tilastokeskuksen rakennusluokituksen mukaisetko kiinteistöt kuten yhden asunnon rakennus, rivitalo tai kerrostalo.

Muu palaute asetusluonnokseen

Lainsäädännön tulisi asettaa vesihuoltotoiminnan reunaehdot. Nyt asetus on tehty liian yksityiskohtaiseksi ja erittäin raskaaksi toteuttaa. Asetusta tulisi "keventää". Osa asetuksen asioista kuuluisi perustelumuistioon tai soveltamisoppaaseen tai suositustasolla kirjattavaksi. Suomessa on noin 1100 vesihuoltolaitosta, joista vain pieni osa laitoksista luokitellaan suureksi laitokseksi. Pieniä vesihuoltolaitoksia ovat laitokset, jotka tuottavat palveluita alle 10 000 asukkaalle tai tuottavat vettä alle 1 000 kuutiometriä vuorokaudessa.

Pienillä laitoksilla (90 %) voi olla vaikeuksia selviytyä uusista velvoitteista, joka vuoksi siirtymäaika ja mallien laatiminen ja lain ja asetuksen soveltamisopas olisi hyvä laatia. Mikäli laitos ei kykene vastaamaan asetuksen velvoitteisiin, niin vaarana on, että vesihuoltolaitos kaatuu kunnan vastuulle. Onko riskinä, että vahingon sattuessa myös vakuutusyhtiöt kieltäytyvät maksamasta vesihuoltolaitokselle korvauksista, jos kaikkia velvoitteita ei ole noudatettu eikä lukuisaa määrää erilaisia omaisuudenhallintasuunnitelman laatimiseen vaadittavia osasuunnitelmia ole laadittu. Asetus vaatii tältä osin riittävän siirtymäajan.

Yleisenä kommenttina voi todeta, että vesihuoltoasetus tiukentaa kontrollia ja lisää merkittävästi työtä kaikilla osapuolilla. Vesiosuuskunnille ja kuntien pienille laitoksille on asetuksen vaateet haastava toteutettava.

Lausuntoaika on ollut kohtuuttoman lyhyt, varsinkin kunnille. Lausuntoaika on ollut vain 21.5.-30.6.2025. Kunnat eivät ehdi viemään lausuntoa päättäviin toimitelmiin.

Lausuntopyyntö on saapunut kesälomakauden alkaessa. Kuntavaalien takia uudet toimitelimit ovat aloittaneet 1.6. alkaen toimintansa ja kesälomien aikaan toimitelimit eivät välttämättä kokoonnu lainkaan. Jatkossa lausuntoajan tulisi olla merkittävästi pidempiä, jotta lausuttavaan aineistoon ehtisi kunnolla perehtyä ja että lausunnot ehditään viemään päättäviin toimitelmiin.

Rissanen Päivi
Kuopion kaupunki / kaupunkitekniikan palvelut - Apulaiskaupunginjohtaja
Jari Kyllönen